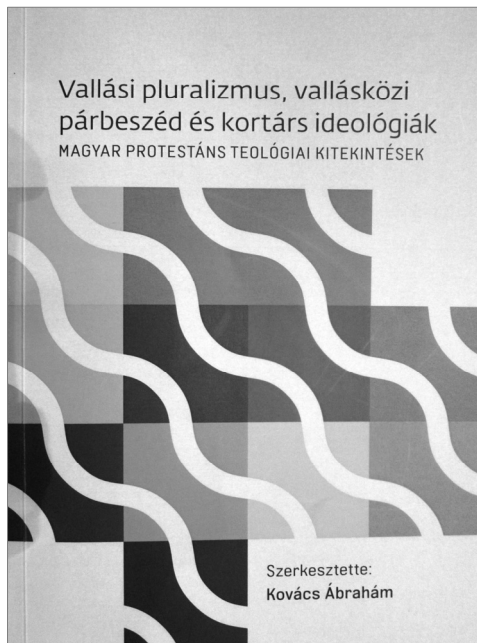


Kovács Ábrahám (szerk):
Vallási pluralizmus, vallásközi párbeszéd és kortárs ideológiák.
Magyar protestáns teológiai kitekintések

Kálvin Kiadó, Budapest 2013. ISBN 978-963-558-233-4, 267 old.

„A vallások közötti párbeszéd nemcsak a modern nyugat-európai társadalmak számára létkérdés, hanem a kommunizmus összeomlása után, egy zárt világból kikerülve, magát egy hihetetlenül más világgal szembetaláló közép-kelet-európai országok számára is.” Ezzel a mondattal indítja a kötetet szerkesztője, Kovács Ábrahám. Vallásilag heterogén világban élünk, ahol napról napra találkozhatunk új ideológiákkal, és olyan kérdésekkel szembesülünk, amelyekkel eddig nem kellett foglalkoznunk. Hogyan viszonyuljunk másokhoz úgy, hogy közben megtartjuk identitásunkat? Hogyan lehetséges az együttélés az eltérő kultúrákból érkező emberek számára? Ebben a témakörben már hosszú ideje inkább katolikus tanulmányok, kötetek születtek. Protestáns részről most kezdődött meg a felzárkózás. A bemutatott kötet úttörő szándékát emiatt is fontos kiemelnünk, ugyanis előkészíti a további vizsgálódások, kutatások és publikációk megjelenését. Ez a kötet a Magyarországi Református Egyház Doktorok Kollégiuma vallástudományi szekciójának 2011-ben elhangzott előadásait tartalmazza.

A szerkesztő négy nagy témakörbe csoportosítja az előadásokat. A szisztematikus teológián belül a kötet három tanulmányt kínál fel az olvasóknak, amelyek eltérő témákat tárgyalnak. Szentpétery Péter *Dietrich Bonhoeffer*



és a mai vallási pluralizmus című előadása a jeles német teológus felfogását vizsgálja. Bonhoeffer indiai útja meghiúsult, és korai halála miatt sok kérdés megválaszolatlanul maradt. Az viszont bizonyos, hogy a vallások pluralista teológiája nem tekinthető valós megoldásnak. Viszont nem zárható ki a keresztényen kegyesség és életvitel vizsgálata és megújítása.

Kovács Ábrahám a *teologia religionum* kérdéskörén belül Karl Barth *Egyházi dogmatikájának* egyik elfelejtett területét vizsgálja a *Karl Barth és a vallási pluralizmus*. *Vallás, hit, hitetlenség* című előadásában. Bár Karl Barth nem foglalkozott behatóan más vallások törté-

netével, formájával, teológiájával, mégis több ponton érinti e témát, amikor azzal foglalkozik, hogy miként viszonyuljon a keresztyén ember a más vallások követőinek hitéhez. A szerző nagy alaposággal vizsgálja Barth vallásfogalmát, amely számára nem külön keresztyén és más világvallás, ugyanis krisztocentrikus teológiája, valamint az, hogy a kijelentést a Szentíráshoz köti, nem teszi párbeszédre készséggé őt. Azonban összehasonlító vallásteológiája, amelyben a kálvinista és a „tisza föld” buddhizmust veti össze, alapvető kérdéseket érint.

Ezt követően az érdeklődő a harmadik rendszeres teológus, Rezi Elek tanulmányát olvashatja: *Az erdélyi unitarizmus bozsjárulása a vallásközi párbeszédhez*. A tanulmány rámutat arra, hogy az unitárius egyház korán kezdett foglalkozni más vallásokkal, s ebből alakult ki az a szemlélet, amely szerint a vallásközi dialógusra szükség van mind egyéni, mind pedig intézményes szinten. A múltbeli események után a szerző a jelen és a jövő kérdéseivel foglalkozik.

A kötett második nagyobb témaköre: a keresztyénség viszonya a kortárs ideológiákhoz. Ebben a részben olvashatjuk Bernhardt Dóra és Füst-Molnár Szilveszter tanulmányát.

Bernhardt Dóra *A transzverzális racionalitás és a vallástudomány. Kosuke Koyoma transzverzális vallásteológiája: egy esettanulmány* című tanulmányában a posztfundacionalista filozófiai, illetve teológiai megközelítésről olvashatunk, amely nagy segítségére lehet a vallástudománynak. A tanulmány bemutatja a transzverzális racionalitás megközelítés jellemzőit, és rámutat arra, hogy az

a teológiában is érvényes, és hogy miként lehet azt alkalmazni a vallások közötti párbeszéd során.

A második tanulmány, amely Füst-Molnár Szilvesztertől származik a *Vallás és keresztyénség az átmenetiség korában* címet viseli. A szerző Karl Jaspers és Eric Voegelin elméleteit mutatja be, és ezeken keresztül próbál megoldásokat kínálni a kor adta kérdésekre. A tanulmány egyik fő célja: rámutatni arra, hogy a reflexív szociológiának és antropológia felvetéseinek helye van a vallás és keresztyénség elemzésében.

A kötet harmadik részében a keresztyén egyház és az iszlám viszonyáról és e kettő közötti párbeszéd lehetőségeiről olvashatunk tanulmányokat. Szent-Iványi Ilona *Az egyezkedés lehetőségei a keresztyén-iszlám vallásközi párbeszéd legújabb történetében* című tanulmánya a németországi helyzetet vizsgálja fel, és arra a kérdésre keres választ, hogy a két világvallás közötti dialógus vajon előmozdítja-e a két kultúra közeledését. Csökkenti-e a dialógus a felgyülemlett feszültséget, és munkálja-e a békés együttélés lehetőségét? A tanulmány szerzője arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a dialógus vég nélküli folyamat, amelyet nem lehet elszigeteltnek tekinteni.

Cs. Molnár János *Egyes teológiai fogalmak keresztyén és moszlim értelmezése* című tanulmánya három fogalommal foglalkozik: Mohamed prófétai szerepének keresztyén és moszlim értelmezése, az iszlám keresztyén értelmezése, és *Barnabás evangéliuma*. Érdekes az olvasó számára, hogy a moszlim teológia képviselői mi mindent megtettek azért, hogy utalást találjanak a Bibliában Mohamed eljövételére. A megol-

dást pedig a *Parakléto*sban találták meg. Így hozták összefüggésbe a Jn 14,16-ot a 61. szúra 6. versével.

A keresztyén egyház és az iszlám viszonyáról és e kettő közötti párbeszéd-ről szóló részt Fischl Vilmos *Az iszlám civilizáció mai hatásai* című tanulmánya zárja, és ilyen kérdésekre igyekszik választ találni: miért lehetséges, hogy a radikális iszlám Nyugattal és Amerikával szembeni gyűlölete azt az alakot öltötte, amellyel napjainkban szembesülünk? Miért a terrorizmus jut eszünkbe az iszlám vagy arab szó hallatán? Miért tekintenek minket az iszlám követői laza erkölcsűeknek? A szerző a tudomány és a technika fejlődésének, illetve a globalizáció hatásait vizsgálja.

Az utolsó nagyobb egységben arról olvashatunk, miképpen tekintett Isten népe más népekre. Ez a rész tehát a téma bibliai-teológiai megalapozása.

Czövek Tamás *A babiloni vallás és a Genézis. Egy bibliai szakasz értelmezése 21. századi kitekintéssel* című tanulmánya az Ószövetség egyik jól ismert szakaszát vizsgálja, és kiemeli belőle azokat a pontokat, amelyek a jelenkorban élő emberek számára is fontosak és követendőek lehetnek. A református teológus rávilágít arra, hogy Bábel tornyának története és világképe számos ponton érinti napjaink társadalmát, vallását, és tanulságos a hitét gyakorló mai keresztyén ember számára.

Zsengellér József *Sem zsidó, sem görög...: Samaritánusok a zsidóság és a keresztyénség peremén* című tanulmányában azt fejti ki, miképpen is élhettek egymás mellett ezek a közösségek. Ezek a közösségek egymástól és egy alapközösségtől is távolságot tartottak. Izrael népének élete jó példa és alap lehet

számunkra is a vallásközi párbeszéd gyakorlására.

Zsengellér József tanulmányához jól kapcsolódik Enghy Sándor *Isten népe és a környező népek vallása* című írása. A fennmaradt ikonográfiák azt bizonyítják, hogy az ókorban Izrael népének számolni kellett a pluralizmussal, de ennek ellenére sikerült megőrizniük identitásukat. Az izraeliták életvitelére a tolerancia volt jellemző.

A kötetet izgalmas tanulmány zárja, amelynek szerzője Peres Imre: *A vallások konfrontációja a páli keresztyénségben*. Arra a fő kérdésre keresi a választ, hogy lojális vagy pedig agresszív vallásnak minősült-e a keresztyénség, főleg a páli keresztyénség a többi ókori vallások nagy családjában?

A kötet tehát ízelítőt nyújt számunkra egy olyan kérdéskörben, amelyről eddig nem túl sokat olvashatunk. Bepillantathatunk egy igen sokrétű folyamatba, amely a tolerancia útján vezethet el minket a vallásközi párbeszédig, amelyben a cél nem identitásunk feladása, vagy a feloldódás a másikban, hanem az egymásra figyelés, a másik féllal folytatott kommunikáció. Ez a könyv ezeknek széles spektrumába vezeti el az olvasókat. Jól érezhető a dialógus sokszínűsége, nem elég csupán egyetlen oldalról megközelíteni a témát, hanem alapos vallástörténeti, bibliai, szisztematikus, filozófiai és szociológiai ismeretekre van szükség. Ennek feldolgozása lényegesen hosszabb és bonyolultabb, mint a kötet 267 oldala. Reméljük, hogy többen kapnak kedvet a vallásközi párbeszéd alaposabb vizsgálatához. Ezzel a reménységgel ajánljuk e könyvet olvasásra.

Petrov Anita